

(इंग्रजी भाषेत मुद्रित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

प्रकाशनयोग्य

भारताचे सर्वोच्च न्यायालय
दिवाणी अपीलीय अधिकारिता

दिवाणी अपील क्र. ४८९४/२०१९

(एस.एल.पी.(क)क्र.२७८४/२०११ मधून उद्भवणारे)

गिरीश कुमारअपिलकर्ता
विरूद्ध	
महाराष्ट्र शासन आणि इतरउत्तरवादी

न्यायनिर्णय

न्यायाधीश एम. आर. शहा

अनुमती प्रदान.

२. उच्च न्यायालयातील लेटर्स पेटंट अपीलामधील मूळ अपीलकर्त्याने, मुंबई येथील उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधिकारात, औरंगाबाद येथील खंडपीठाने याचिका क्रमांक ५४३७/२०१० मधील एल. पी. ए. क्रमांक २०९/२०१० मध्ये दिलेल्या दिनांक २०.१२.२०१० रोजीचा आक्षेपित न्यायनिर्णय व आदेश, ज्याद्वारे उच्च न्यायालयाच्या न्यायपीठाने यातील अपीलार्थीने दाखल केलेले लेटर्स पेटंट अपील फेटाळून लावले आहे आणि विद्वान एकल न्यायाधीश यांनी पारित केलेला न्यायनिर्णय आणि आदेश कायम केलेला आहे, त्यामुळे व्यथित व असंतुष्ट होवून त्याविरूद्ध सदरचे

अपील दाखल केले आहे.

३. प्रस्तुत अपील करण्यामागील बाबी थोडक्यात खालीलप्रमाणे आहेत.

दिनांक २६.०६.२००१ रोजी यातील अपीलार्थी गिरीषकुमार यांची नेमणूक वरिष्ठ सहायक म्हणून झाली होती. त्यानंतर त्यांना दिनांक १२.१०.२००७ च्या आदेशानुसार कार्यालय अधीक्षक या पदावर पदोन्नती देण्यात आली, परंतु ती पदोन्नती त्यांना ०७.१०.२००५ पासून देण्यात आली. तसेच दिनांक ०८.०९.१९९४ रोजी कनिष्ठ सहायक म्हणून नेमणूक झालेले गोविंद जराले यांना वरिष्ठ सहायक म्हणून दिनांक ०६.११.१९९९ रोजी पदोन्नती देण्यात आली. उत्तरवादी क्रमांक ३ यांची कनिष्ठ सहायक म्हणून नेमणूक दिनांक २९.०८.१९९४ ला करण्यात आली. त्यांना १९९९ साली सेवेतून निलंबित करण्यात आले. नंतर त्यांचे निलंबन रद्द करण्यात आले आणि त्यांना दिनांक १७.०७.२००१ रोजी पुनःस्थापित करण्यात आले. त्यानंतर १५.०६.२००६ रोजी विभागीय चौकशीत त्यांना दोषमुक्त करण्यात आले आणि दिनांक ०१/०७/२००६ रोजी त्यांना वरिष्ठ सहायक म्हणून पदोन्नती देण्यात आली. परंतु, त्यांना विभागीय चौकशीत दोषमुक्त करण्यात आले ही बाब लक्षात घेता, महाराष्ट्र नागरी सेवा (जेष्ठता नियमावली) १९८२ च्या नियम ५ अनुसार (यात यापूढे जेष्ठता नियमावली १९८२ असे संबोधण्यात आले आहे.) उत्तरवादी क्रमांक ३ यांना ६.११.१९९९ ही तारीख वरिष्ठ सहायक म्हणून पदोन्नतीची मानीव तारीख मंजूर करण्यात आली म्हणजे ज्या तारखेस त्यांचे कनिष्ठ गोविंद जराले यांना वरिष्ठ सहायक म्हणून पदोन्नती देण्यात आली ती तारीख. त्यानंतर दिनांक २२.१०.२००७ रोजी उत्तरवादी क्रमांक ३ यांना कार्यालय अधीक्षक म्हणून

पदोन्नती देण्यात आलेचे दिसून येते. विभागीय आयुक्तांनी, उत्तरवादी क्रमांक ३ यांना ०७.१०.२००५ ही तारीख कार्यालय अधीक्षक पदावरील पदोन्नतीची मानीव तारीख म्हणून मंजूर केली. उत्तरवादी क्रमांक ३ यांना, जेष्ठता यादीमध्ये अपीलार्थीच्या वरच्या, वरिष्ठ स्थानावर दर्शविण्यात आल्यामुळे, परिणामतः त्यांना, उत्तरवादी क्रमांक २ यांनी त्यांच्या दिनांक १.२.२००८ च्या आदेशानुसार कक्ष अधिकारी म्हणून पदोन्नती दिली.

३.१ उपरोलिखित, उत्तरवादी क्रमांक ३ यांना कक्ष अधिकारी पदावर पदोन्नती मंजूर करणाऱ्या पदोन्नती आदेशाने व्यथित होवून प्रथमतः अपीलकर्त्याने उच्च न्यायालयात याचिका दाखल केली. परंतू, उच्च न्यायालयाने, अपीलकर्ता यांना त्यांच्या तक्रारीचे निवारण करून घेण्यासाठी अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांच्याकडे दाद मागण्याची मुभा देत, सदरची याचिका निकालात काढली. त्यानंतर दिनांक ०५.११.२००८ रोजी अपीलकर्त्याने अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांच्याकडे अपील क्रमांक डीबी/अपील/सेल/७/२००९ अन्वये अपील दाखल केल्याचे दिसून येते. अपीलकर्त्याच्या वतीने अशी बाजू मांडण्यात आली कि महाराष्ट्र, जिल्हा परिषद, जिल्हा सेवा (सेवाप्रवेश) नियम, १९६७ (यात यापुढे सेवाप्रवेश नियमावली' असे संबोधण्यात आले आहे) अनुसार कक्ष अधिकारी पदासाठीचे पात्रतेचे निकष हे, 'कार्यालय अधीक्षक' या श्रेणीतील सलग सेवा तीन वर्षांपेक्षा कमी नसावी असे होते आणि अपीलकर्ता क्रमांक ३ यांनी कार्यालय अधीक्षक या पदावर कधीही, तीन वर्षांपेक्षा कमी नसेल अशी सलग सेवा, पूर्ण केलेली नाही. कक्ष अधिकारी या पदावर पदोन्नती देण्यास ते पात्र नव्हते. अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद

यांनी त्यांच्या दिनांक २०.०५.२०१० च्या आदेशानुसार सदरच्या अपीलकर्त्याने दाखल केलेले अपील दाखल करून घेवून, उत्तरवादी क्रमांक ३ यांना कक्ष अधिकारी या पदासाठी दिलेले पदोन्नतीचे आदेश रद्दबातल केले.

३.२ अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांच्या दिनांक २०.०५.२०१० च्या आदेशाने व्यथित होवून, उत्तरवादी क्रमांक ३ यांनी माननीय उच्च न्यायालयासमोर याचिका क्रमांक ५४३७/२०१० दाखल केली. उच्च न्यायालयाचे विद्वान एकल न्यायाधीश यांनी त्यांच्या दिनांक २९.०६.२०१० च्या न्यायनिर्णय व आदेशाद्वारे सदरची याचिका मंजूर केली आणि अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांचे दिनांक २०.०५.२०१० चे आदेश रद्दबातल केले आणि परिणामतः उत्तरवादी क्रमांक ३ यांचा दिनांक १.२.२००८ चा पदोन्नती आदेश कायम केला.

३.३ विद्वान एकल न्यायाधीश यांच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशाने व्यथित व असंतुष्ट होवून अपीलकर्त्याने माननीय उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठासमोर लेटर्स पेंट (एकस्व पत्र) अपील नंबर २०९/२०१० दाखल केला. परंतु माननीय उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने आक्षेपित न्यायनिर्णय व आदेशाद्वारे सदरचे अपील फेटाळून लावले आणि विद्वान एकल न्यायाधीश यांनी पारित केलेला न्यायनिर्णय आणि आदेश कायम केले. त्यामुळे अपीलकर्त्याने सदरचे अपील दाखल केले आहे.

४. विद्वान वकील श्री अरूण आर. पेडणेकर हे अपीलकर्त्याच्यावतीने उपस्थित आहेत आणि विद्वान ज्येष्ठ वकील श्री. विनय नवरे, यातील उत्तरवादी क्रमांक ३ च्या वतीने उपस्थित आहेत.

४.१ अपीलकर्त्याच्या वतीने उपस्थित असलेले विद्वान वकील श्री अरूण आर. पेडणेकर यांनी ठामपणे निवेदन केले कि या प्रकरणाची वस्तुस्थिती व परिस्थिती पाहता, विद्वान एकल न्यायाधीश आणि उच्च न्यायालयाचे खंडपीठ या दोघांनीही ज्येष्ठता नियम, १९८२ आणि सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७ यांतील फरक लक्षात घेतलेला नाही.

४.२ अपीलकर्त्याच्या वतीने उपस्थित असलेले विद्वान वकील यांनी ठामपणे निवेदन केले कि, विद्वान एकल न्यायाधीश तसेच माननीय उच्च न्यायालयाचे खंडपीठ या दोघांनी फक्त ज्येष्ठता नियमावली, १९८२ चा नियम क्रमांक ५ वर विसंबून राहण्यात महत्त्वाची चूक केली आहे आणि सेवाप्रवेश नियम १९६७ खालील आवश्यकता विचारात न घेण्यात चूक केली आहे.

४.३ अपीलकर्त्याच्या वतीने हजर असलेले विद्वान वकीलांद्वारे पुढे असे निवेदन करण्यात आले की माननीय उच्च न्यायालयाने, ज्येष्ठता नियमावली, १९८२ ही ज्येष्ठेतेबाबत लागू करावयची असते सेवाप्रवेशाबाबत नाही ही बाब समजून घ्यावयास हवी आहे. असे निवेदन करण्यात येते की कक्ष अधिकारी या पदावर पदोन्नती देताना, कर्मचार्याने तीन वर्ष सलग सेवा जिल्हा सेवा (वर्ग III) (मंत्रालयीन), श्रेणी II मध्ये पूर्ण केलेली असावी अशी तरतूद सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७ मध्ये असताना त्याचे पालन किंवा पूर्तता करण्याची आवश्यकता आहे. पुढे असे निवेदन करण्यात येते की प्रस्तुत प्रकरणात उत्तरवादी क्रमांक ३ यांनी तीन वर्ष सलग सेवा जिल्हा सेवा (वर्ग III) (मंत्रालयीन), श्रेणी II मध्ये पूर्ण केलेली नाही आणि म्हणून त्यानंतर ते कक्ष अधिकारी पदावर पदोन्नती देण्यास पात्र नव्हते.

४.४ अपीलकर्त्याच्या वतीने हजर असलेल्या विद्वान वकीलांनी पुढे असे

ठामपणे निवेदन सादर केले कि सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७ च्या परिशिष्ट ९(IV) प्रमाणे सेवेची सलग तीन वर्षे पूर्ण असणे ही कक्ष अधिकारी पदाच्या पदोन्नतीसाठी पात्र ठरण्यासाठीची अट आहे. पुढे असे निवेदन करण्यात येते कि उच्च न्यायालयाने, सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७ ही महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा आणि पंचायत समिती कायदा, १९६१ याप्रमाणे दिलेल्या अधिकारांनुसार तयार केलेले आहेत आणि त्यामध्ये कर्मचाऱ्याने एखाद्या पदावर पदोन्नत होण्यापूर्वी पूर्ण करावयाचे पात्रता निकष प्रतिबिंबित झालेले आहेत, ही बाब विचारात घेतलेली नाही. असे निवेदन करण्यात येते कि म्हणून ज्याने सदर निकषाची पूर्तता केलेली नाही तो कक्ष अधिकारी पदावर पदोन्नतीसाठी हक्कदार नसतो. असे निवेदन करण्यात येते कि नियमावलीमधे (सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७) वापरलेली भाषा ही स्पष्ट, सरळ आणि फक्त एकच अर्थ उकल करणारी आहे आणि ती म्हणजे उमेदवाराने सलग तीन वर्षे सेवा फीडर संवर्गात पूर्ण केलेली असावी जेणेकरून तो त्याच्या कामात निपूण आणि तरबेज होईल आणि त्यास कक्ष अधिकारी या पदावर पदोन्नती देण्याआधी तो कामात निपूण आणि तरबेज असेल. त्यामुळे असे निवेदन करण्यात येते कि नियमावलीतील भाषा ही स्पष्ट, साधी आणि असंदिग्ध असताना उच्च न्यायालयाने, “फीडर संवर्गात केलेली प्रत्यक्ष तीन वर्षांची सेवा” येथे “प्रत्यक्ष” या शब्दाचा विचार करावयास / किंवा हा शब्द समाविष्ट करावयास नको होता.

४.५ ‘सलग’ या शब्दाची ब्लॅकस् लॉ डीक्शनरीमध्ये दिलेल्या व्याख्येवर अवलंबून राहून असे निवेदन करण्यात येते कि व्याख्येप्रमाणे ‘सलग’ म्हणजे “विनाव्यत्यय, अखंड इत्यादी.”

अपीलकर्त्याच्यावतीने हजर असलेले विद्वान वकीलांद्वारे पुढे ठामपणे निवेदन सादर करण्यात आले की प्रस्तुत प्रकरणात, उच्च न्यायालयाने सेवा नियम, १९८२, संबंधित तरतूदी विशेषतः सेवा नियमांतील नियम ५ मधील तरतूद, जी पदोन्नतीची मानीव तारीख आणि आपसातील जेष्ठतेशी संबंधित आहे त्या विचारात घेतल्या आहेत, परंतु सेवाप्रवेश नियमावली, मधील संबंधित तरतूदी आणि/किंवा सेवाप्रवेशाद्वारे नियमावली, १९६७ मधील पूर्तता करावयांच्या/पार पाडावयाच्या आवश्यक बाबी अजिबात विचारात घेतलेल्या नाहीत.

४.६ वरीलप्रमाणे निवेदने करून अशी विनंती करण्यात येते कि सदरचे अपील दाखल करून घ्यावे आणि विद्वान एकल न्यायाधीश तसेच उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने पारित केलेले आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि आदेश रद्द करण्यात यावेत आणि अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांचे दिनांक २०.०५.२०१० चे आदेश पुनःस्थापित करण्यात यावेत.

५. उत्तरवादी क्रमांक ३ च्यावतीने हजर असलेले विद्वान जेष्ठ वकील श्री विनय नवरे यांनी प्रस्तुत अपीलाला ठामपणे विरोध केला.

५.१ उत्तरवादी क्रमांक ३ च्या वतीने हजर असलेले विद्वान वकीलांनी पुढे ठामपणे निवेदन सादर केले कि उत्तरवादी क्रमांक ३ यांना कार्यालयीन अधीक्षक या पदावर पदोन्नतीचा मानीव दिनांक ७.१०.२००५ पासून मंजूर करण्यात आला होती. म्हणून असे निवेदन करण्यात येते की एकदा उत्तरवादी क्रमांक ३ यांना पदोन्नतीची मानीव तारीख जेष्ठता नियमावलीच्या, १९८२ च्या नियम क्रमांक ५ प्रमाणे मंजूर झाल्यानंतर परिणामतः जेष्ठता यादीत त्यांना अपीलार्थी यांच्या वरच्या स्थानावर दर्शविण्यात आले आणि

अशा परिस्थितीत जोपर्यंत उत्तरवादी क्रमांक ३ यांची अपीलकर्त्यांच्या वर असलेल्या जेष्ठतेला आव्हान दिले जात नाही तोपर्यंत अपीलकर्ता कोणतीही तक्रार करू शकत नाही.

५.२ उत्तरवादी क्र.३ च्या वतीने उपस्थित विद्वान वरिष्ठ वकीलद्वारा पुढे असे सादर निवेदन आहे कि, असे पाहिले तरी अपिलकर्ते हे वरिष्ठ सहायक म्हणून सेवेत २६.६.२००१ रोजी रुजू झाले आहेत. परंतु, वरिष्ठ सहायक या संवर्गात उत्तरवादी क्र.३ यांना पदोन्नतीचा मानीव दिनांक ६.११.१९९९ पासून मंजूर झाला. असे निवेदन करण्यात येते की, अपीलकर्त्यांनी उत्तरवादी क्र.३ यांस वरिष्ठ सहायक या पदाकरिता मंजूर झालेला पदोन्नतीचे मानीव दिनांक ६.११.१९९९ ला आव्हान न देणे पसंत केले. असे निवेदन करण्यात येते कि, तरी त्याचे परिणाम मागून व्हायला हवेत.

५.३ आता, अपिलकर्त्यांच्या वतीने सादर निवेदन कि, जोपर्यंत परिशिष्ट नऊ अंतर्गत कक्ष अधिकारी या पदोन्नतीच्या पदावरील नियुक्ती करिता पात्रता नियमांनुसार तीन वर्षांची अखंडित सेवा आवश्यक आहे आणि ज्येष्ठता नियमावली १९८२ चे वाचन, परिशिष्ट नऊ अंतर्गत पात्रता विहित करण्याच्या अधिकाराकरीता वाचता येणार नाही चा संबंध आहे, विद्वान वरिष्ठ वकील (अधिवक्ता) श्री विनय नवरे, यांनी जोरदारपणे निवेदन सादर केले की, “सतत (अखंडित) सेवा” या संज्ञेची व्याख्या सेवाप्रवेश नियमावली १९६७ अंतर्गत करण्यात आली नाही. पुढे निवेदन सादर केले कि, महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा जिल्हा सेवा नियमावली १९६८ मधील नियम ८ हा, जिल्हा परिषद कर्मचाऱ्यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (म. ना. से.)

नियमावली लागू होण्यास भाग पाडतो. असे निवेदन सादर करण्यात येते कि, 'अखंडित सेवा' न्यायतत्व शास्त्र शाखामधील आवश्यक ती तांत्रिक संज्ञा आहे. असे निवेदन करण्यात येते कि, जर मनासे नियमावली मध्ये 'अखंडित सेवा' म्हणजे काय याची व्याख्या दिली असेल किंवा स्पष्टीकरण दिले असेल तर त्यात काही गैर अथवा बेकायदेशीर नाही.

५.४ उत्तरवादी क्र.३ करीता उपस्थित विद्वान वरिष्ठ वकील द्वारा असे सादर निवेदन आहे कि, ज्येष्ठता नियमावली १९८२ मध्ये 'सतत सेवा' आणि 'मानीव दिनांक' यांची व्याख्या दिली आहे. असे निवेदन आहे की, नियम ३ (क) च्या परंतुकानुसार एखादी व्यक्ती, जी ज्येष्ठता नियमावलीच्या तरतुदीन्वये, एखादया पदावर, संवर्गात किंवा सेवेत नियुक्तीच्या मानीव दिनांकापासून सातत्याने स्थानापन्न असते, अशी व्यक्ती, अशा मानीव दिनांकापासून सतत सेवा पूर्ण केल्याचे समजले (धरले) जाईल. तरी असे निवेदन आहे कि, जेव्हा उत्तरवादी क्र.३ ला दिनांक ७.१०.२००५ पासून कार्यालय अधिक्षक या पदावरील पदोन्नतीकरिता मानीव दिनांक मंजूर झाला त्याप्रमाणे उच्च न्यायालयाने हे बरोबर मान्य केले कि, असे म्हणता येईल कि उत्तरवादी क्र.३ यांनी तीन वर्षांची अखंडित सेवा पूर्ण केली आहे आणि म्हणून कक्ष अधिकारी या पदावर पदोन्नत होण्यास हक्कदार आहे.

५.५ पुढे असे सादर निवेदन करण्यात येते कि, सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७ मध्ये आणि विशेषतः परिशिष्ट नऊ मध्ये 'अखंडित सेवा' शब्दाच्या अगोदर 'प्रत्यक्ष सेवा किंवा प्रत्यक्ष अनुभव' हा शब्द वापरलेला नाही. असे सादर निवेदन करण्यात येते कि, परिशिष्ट चार मधील अनुक्रमांक ३ येथे 'अनुभव' हा शब्द आवश्यक अर्हता म्हणून वापरला आहे. तरी असे निवेदन

करण्यात येते कि, जेव्हा प्राधिकरणाचा हेतू असेल त्यावेळी “अनुभव” हा शब्द वापरला आहे. म्हणून असे निवेदन करण्यात येते कि, परिशिष्ट नऊ मध्ये ‘अखंडित सेवा’ या शब्दाच्या अगोदर ‘प्रत्यक्ष सेवा’ किंवा ‘प्रत्यक्ष अनुभव’ यापैकी कुठलाही शब्द नमूद केलेला नाही आणि म्हणून परिशिष्ट नऊ मधील ‘अखंडित सेवा’ ही सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७ अन्वये ‘प्रत्यक्ष अनुभव’ असणे आवश्यक नाही.

५.६ उत्तरवादी क्र.३ च्या वतीने उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता यांच्याद्वारे पुढे असे निवेदन सादर करण्यात येते कि, अपिलकर्त्याच्या वतीने केलेले सादर निवेदन/युक्तीवाद मान्य केल्यास त्यातून विसंगत परिणाम निर्माण होईल. असे निवेदन करण्यात येते कि, एखादया व्यक्तिस मानीव दिनांक आणि अखंडित सेवेचा फायदा, सेवाज्येष्ठता नियमावली १९८२ अंतर्गत मिळत आहे. परंतु पात्रता अटीच्या पूर्ततेकरिता अशी अखंडित सेवेचा फायदा घेऊ शकत नाही. असे म्हणणे असमंजस (विसंगतीपूर्ण) ठरेल. असे नमूद करण्यात येते कि, असा अर्थ लावण्यातून सेवाज्येष्ठता अधिनियम १९८२ विसंगत आणि असाध्य ठरेल. असे निवेदन करण्यात येते कि, त्यामुळे त्यातील तरतूद सुसंगत करण्यासाठी त्याप्रमाणे वाचण्यात यावे.

५.७ उत्तरवादी क्र.३ च्या वतीने उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ताद्वारे पुढे असे निवेदन सादर करण्यात येते की, जर उत्तरवादी क्र.३ यांना पदोन्नतीच्या पदाकरिता विचार करण्यासाठी केवळ मानीव दिनांक मंजूर केल्याची बाब पुरेशी नाही असे मान्य केल्यास, असा मंजूर करण्यामागील उद्देशच अव्यवहार्य (निरूपयोगी) ठरेल.

५.८ उत्तरवादी क्र.३ च्या वतीने उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ताद्वारे असे

पुढे सादर निवेदन आहे की, कोणत्याही प्रकरणात एकल माननीय न्यायाधीशांनी व उच्च न्यायालय खंडपीठानी घेतलेला दृष्टिकोन (ठरविलेले मत) हा संभाव्य दृष्टिकोन असतो आणि त्याचा संबंध राज्याच्या कायद्याच्या तरतूदीच्या अनुवादाशी असतो, या न्यायालयाचा भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद १३६ अंतर्गत हस्तक्षेप करण्याची आवश्यकता नाही.

५.९ असे सादर निवेदन करून, प्रस्तुत अपील खारीज करण्याची विनंती केली.

६. आम्ही त्या त्या पक्षकारांची बाजू पूर्णपणे ऐकून घेतली.

७. या न्यायालया समक्ष विचारार्थ एक अल्प प्रश्न उभा राहतो की, ए खादया कर्मचाऱ्यास सेवाज्येष्ठता नियमावली १९८२ च्या नियम ५ प्रमाणे पदोन्नतीचा मानीव दिनांक दिला गेला आहे आणि त्यामुळे त्यांनी त्या पदोन्नतीच्या पदावर प्रत्यक्षपणे केव्हाही काम केले नाही, तर असे म्हणता येईल का त्याने संबंधित सेवाप्रवेश नियमावली अंतर्गत आवश्यक अशी फीडर (निम्न) संवर्गात तीन वर्षापेक्षा कमी नाही अशी अखंडित सेवा पूर्ण केली आहे?

८. महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा आणि पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ च्या कलम २७४ अन्वये प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून, कक्ष अधिकारी पदावरील पदोन्नतीकरीता तयार करण्यात आलेल्या सेवाप्रवेश नियमावली १९६७ मधील परिशिष्ट नऊ अनुसार, कोणतीही व्यक्ति, जिने, जिल्हा सेवा (वर्ग तीन) (लिपिकवर्गीय) श्रेणी दोन मध्ये तीन वर्षापेक्षा कमी नाही अशा कालावधीकरिता अखंडित सेवा केलेली असल्याशिवाय पदोन्नतीकरीता पात्र ठरणार नाही. उत्तरवादी क्र.३ यांना कार्यालय अधीक्षक

पदावर २२.१०.२००७ रोजी पदोन्नती मिळाली होती. परंतु कार्यालय अधीक्षक या पदोन्नतीकरीता त्यांना, सेवाज्येष्ठता नियमावली, १९८२ च्या नियम ५ नुसार पदोन्नतीचे मानीव दिनांक देण्यात आला होता. त्यांना दिनांक १.२.२००८ रोजी कक्ष अधिकारी या पदावर पदोन्नती मिळाली. याबाबत अपिलार्थीची बाजू अशी आहे कि, उत्तरवादी क्र.३ यांना कार्यालय अधीक्षक या पदावर प्रत्यक्ष पदोन्नती २२.१०.२००७ रोजी देण्यात आली होती. आणि म्हणून त्याने जिल्हा सेवा (वर्ग तीन) (लिपिकवर्गीय) श्रेणी दोन मध्ये तीन वर्षाकरिता कमी नसलेली अखंडित सेवा पूर्ण केली नाही आणि म्हणून सेवाप्रवेश नियमावलीच्या संबंधित तरतूदींचा विशेषकरून परिशिष्ट नऊ चा विचार करता पदोन्नतीकरीता ते पात्र नव्हते. परंतु, उत्तरवादी क्र.३ च्या वतीने अशी बाजू मांडण्यात आली कि, सेवाज्येष्ठता नियमावली १९८२ च्या नियम ५ अन्वये पदोन्नतीचा मानीव दिनांक एकदा का त्यांना मंजूर झाल्यानंतर सर्व उद्देशांकरिता त्यांचा पदोन्नतीचा दिनांक ७.१०.२००५ म्हणजेच पदोन्नतीचा मानीव दिनांक पासून अखंडित धरावा / गणण्यात यावा. माननीय एकल न्यायाधीश आणि उच्च न्यायालयाचे खंड न्यायपीठ यांनी विचार करून ज्येष्ठता नियम १९८२ लागू केले. त्यानुसार उत्तरवादी क्र.३ यांना पदोन्नतीचा मानीव दिनांक देण्यात आला परंतु याची नोंद घेणे आवश्यक आहे कि, ज्येष्ठता नियमावली, १९८२ व सेवाप्रवेश नियमावली १९६७ या दोन्ही नियमावली वेगवेगळ्या आहेत आणि त्या वेगवेगळ्या तरतूदींखाली अधिनियमित करण्यात आलेल्या आहेत आणि त्यांचे प्रचलन भिन्न क्षेत्रात आहे. सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७ हे महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा आणि पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ चे कलम २७४ चे

पोटकलम २ चा वाक्यखंड ३९ अन्वये प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून अधिनियमित /तयार करण्यात आले आहेत. सदर नियमावली जिल्हा तांत्रिक सेवा (वर्ग ३), जिल्हा सेवा (वर्ग ३) आणि जिल्हा सेवा (वर्ग ४) मधील सर्व पदांवरील सेवाप्रवेशाकरिता लागू केले जातात. दुसरीकडे ज्येष्ठता नियमावली, १९८२ हे भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ च्या परंतुकान्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून अधिनियमित/तयार करण्यात आलेले आहेत. ज्येष्ठता नियमावली १९८२ नुसार, सरकारी कर्मचाऱ्यांची ज्येष्ठता ज्येष्ठता नियमावली १९८२ च्या तरतुदीनुसार विनियमित करण्यात येते. सदर ज्येष्ठता नियमावली १९८२ जिल्हा सेवांना पण लागू आहेत. म्हणून सदर ज्येष्ठता नियमावली १९८२ ही फक्त ज्येष्ठतेचे नियमन करत, सेवाप्रवेशाचे नाही. सेवाप्रवेशाचे फक्त सेवाप्रवेश नियमावली १९६७ द्वारे नियमन होईल.

९. प्रस्तुत प्रकरणात उच्च न्यायालयाने ज्येष्ठता नियमावली, १९८२ चा नियम ५ विचारात घेतला आणि सेवाप्रवेश नियमावली, १९६७ अजिबात विचारात घेतलेला नाही. उत्तरवादी क्र.३ यांना कार्यालया अधीक्षक या पदासाठी पदोन्नतीचा मानीव दिनांक ०७/१०/२००५ पासून देण्यात आला असेल. परंतु त्यांना कार्यालय अधीक्षक म्हणून प्रत्यक्ष पदोन्नती दिनांक २२.१०.२००७ रोजी देण्यात आली. म्हणून वस्तुतः त्यांनी फक्त कार्यालय अधीक्षक म्हणून दिनांक २२.१०.२००७ पासून सेवा केली. सेवाप्रवेश नियमावली १९६७ च्या परिशिष्ट नऊ प्रमाणे, कक्ष अधिकारी या पदोन्नतीच्या पदावर नियुक्तीसाठी पात्रतेकरिता तीन वर्षे अखंडित सेवा आवश्यक आहे. परिशिष्ट नऊ मध्ये वापरलेली भाषा असंदिग्ध, सुलभ व

स्पष्ट आहे. म्हणून सेवाप्रवेश नियमावली १९६७ चे परिशिष्ट नऊ योग्यपणे वाचले असता (असे दिसून येते की), कक्ष अधिकारी या पदोन्नतीच्या पदासाठी पात्र होण्यासाठी त्या व्यक्तीची तीन वर्षापेक्षा कमी नाही अशी अखंडित सेवा झाली असली पाहिजे. सेवाज्येष्ठता नियमावली १९८२ अन्वये “अखंडित सेवेची” व्याख्या केलेली असावी. परंतु केवळ ज्येष्ठता उद्देशाकरिता आणि ज्येष्ठता नियमावली करिता असेल. म्हणून, जर कुठल्याही कर्मचार्याला पदोन्नतीचा मानीव दिनांक देण्यात आला असेल तर, त्यानुसार त्याची ज्येष्ठता पदोन्नतीच्या मानीव तारखेपासून विचारात घेण्यात यावी. परंतु ती फक्त परस्पर पदोन्नतीच्या उद्देशाकरिता लागू राहिल व ती सेवाप्रवेश नियमावली अंतर्गत पात्रतेचे निकष विचारात घेतांना लागू राहणार नाही. सेवाप्रवेश नियमात “अखंडित सेवेची” व्याख्या करण्यात आलेली नाही. म्हणून एखाद्यास “सतत” या शब्दाचा सर्वसाधारण शब्दकोशमधील अर्थ ‘अखंडित’ किंवा ‘खंडित’ न झालेला विचारात घ्यावा लागेल. उच्च न्यायालयाने परिशिष्ट नऊ मध्ये नसलेला ‘प्रत्यक्ष’ शब्द त्यात जोडला आहे. संबंधित तरतुदी विचारात घेतांना आणि अर्थ लावण्याच्या नियमानुसार जर वापरलेली भाषा असंदिग्ध, सरळ आणि साधी असते. त्यावेळी ती तरतूद जशी आहे त्याचप्रमाणेच वाचणे आवश्यक आहे आणि त्यात काहीही जोडण्यात येऊ नये. म्हणून, जेव्हा परिशिष्ट ९ मध्ये पात्रता निकष अशी आहे की, कोणत्याही व्यक्तीने तीन वर्षापेक्षा कमी नाही अशा कालावधिकरिता अखंडित सेवा पूर्ण केल्याशिवाय पदोन्नतीकरिता पात्र ठरणार नाही याचा अर्थ त्या व्यक्तिस तीन वर्षांची खंडित न झालेली/अखंडित सतत सेवा करणे/पूर्ण करणे आवश्यक आहे. म्हणून

जेव्हा उत्तरवादी क्र.३ यांनी ३ वर्षापेक्षा कमी नाही अशा कालावधीकरिता तीन वर्षांची सेवा फीडर (निम्न) संवर्गातील जिल्हा सेवा (वर्ग-३) व लिपिक वर्गीय (श्रेणी २) मध्ये सतत सेवा पूर्ण केलेली नाही, त्यामुळे तो या कक्ष अधिकारी पदावरील पदोन्नतीकरिता पात्र नव्हता. उच्च न्यायालयाने अन्यथा मान्य करून गंभीर चूक केली आहे. म्हणून अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांनी योग्यरित्या अपील मान्य केले आहे आणि उत्तरवादी क्र.३ च्या कक्ष अधिकारी पदावरील दिनांक १.२.२००८ चा पदोन्नतीचा आदेश योग्यरित्या रद्द केला आहे.

१०. उपरोक्त बाबी लक्षात घेता आणि वर नमूद कारणांकरिता प्रस्तुत अपील सफल ठरीत आहे. माननीय एकल न्यायाधीश आणि उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने पारीत केलेले आक्षेपित निकालपत्र आणि आदेश याद्वारे खारीज आणि रद्दबादल करण्यात येत आहे आणि अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांचा दिनांक २०/०५/२०१० रोजी दिलेला आदेश याद्वारे पुनःस्थापित करण्यात येत आहे आणि असे मान्य करण्यात येते की उत्तरवादी क्र.३ हे कक्ष अधिकारी या पदावरील पदावर पदोन्नतीसाठी पात्र नाहीत आणि त्याऐवजी अपीलकर्ते यांना कक्ष अधिकारी या पदावर पदोन्नती देण्यासाठी अतिरिक्त विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांनी दिलेल्या निदेशानुसार कार्यवाही करण्यात यावी. परंतु प्रकरणातील तथ्य आणि परिस्थिती लक्षात घेता प्रकरणातील खर्चाकरिता कोणताही आदेश नाही.

.....
न्या. एल नागेश्वराराव

नवी दिल्ली
मे. १०, २०१९

.....
न्या. एम. आर. शाह

नकार (डिस्क्लेमर)

“ या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल.”

DISCLAIMER

“The Translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation”.

XXXXXX